

«Собор Мазетин сяє, біліє» («Сон (Гори мої високі)»), «А із Братства те бурсацтво / Мовчки виглядає. / Нема голій школі волі, / А то б догодила...» («Чернець») та хороніми міські – власна назва частини території міста, в тому числі району, кварталу [1, с. 188]. У Києві на Подолі / Було колись... і ніколи / Не вернеться, що діялось... («Чернець»).

У поезії Т. Шевченка власні назви включають інформацію енциклопедичну, вони є також одним із джерел вивчення динаміки найменування людей у певні історичні періоди. Доцільним вважаємо подальші спостереження над ономастикомом поета для виявлення типології поетичної онімії.

## ЛІТЕРАТУРА

1. Словник української ономастичної термінології / Уклад. Бучко Д.Г., Ткачова Н.В. Харків : Ранок – НТ, 2012. 256 с.
2. Шевченко Т. Г. Твори: в 5-ти тт. Т. 1. Київ: Дніпро, 1984. 351 с.; Т. 2. Київ: Дніпро, 1984. 301 с.

*Нестерович Юліана,  
аспірантка кафедри української мови та славістики,  
Тернопільський національний педагогічний університет  
імені Володимира Гнатюка,  
[yu.nesterovych@tnpu.edu.ua](mailto:yu.nesterovych@tnpu.edu.ua)*

## ХУДОЖНЯ РЕАЛІЗАЦІЯ КОНЦЕПТУ «ПРАВДА» В ПОЕМІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА «НЕОФІТИ»

У художньому світі Тараса Шевченка чільне місце належить філософсько-етичним категоріям, зокрема концепту «правда». Н. Єщенко підкреслює, що у творчості поета він є «основоположним, центральним, текстоутворюючим», а також зазначає, що в поетичних творах митця лексема «правда» вживається 93 рази (без урахування спільнокореневих слів) [1, с. 225-226]. Маленко стверджує: «Пошук правди ліричним героєм, нехтування нею в суспільстві, наслідки буття без правди стали провідними мотивами Шевченкової поезії, що зумовило інтенсивну поетизацію слова *правда* на лексико-семантичному,

стилістичному, дискурсивному рівнях і формування відповідного концепту в загальноукраїнській мовній картині світу» [1, с. 160].

В історико-філософській поемі «Неофіти» концепт представлений в основному лексико-семантичними смислами, які корелюють з ідейно-тематичною складовою твору. Правду уособлюють Бог, Ісус Христос, Діва Марія, апостоли, святі, їхні послідовники, борці проти жорстоких тиранів. Наведемо приклади: «*А твоя дитина / Ще й до щогли прикована / Не неофіт новий, / а апостол великого, Христового слова*» [3, с. 501] або «*Молітьсь Богові одному, / Молітьсь правді на землі, / А більше на землі нікому / Не поклонітьсь. Все брехня – Попи й царі...*» [3, с. 500]. Як помітно з останньої цитати, правді в тексті чітко протиставляється брехня. Останню уособлюють деспотична влада і недобросовісні священнослужителі.

Правда лежить в основі всіх християнських чеснот. Наведемо цитату, у якій ім'я аналізованого концепту перебуває в одному ряді з іншими моральними цінностями: «*І тихим, добрим, кротким словом / Благовістив їм слово нове, / Любов, і правду, і добро...*» [3, с. 496]. Серед цих однорідних членів речення чи не найвище стоїть лексема *слово*, яку автор увиразнює епітетом *нове*. У контексті протиставлення язичництва і християнства, а також тиранії і демократії останній дуже важливий. Нове слово – це слово істини, слово єдиного Бога, слово вільної людини: «*Тойді вже сходила зоря / Над Вифлєємом. Правди слово / Святої правди і любові / Зоря Всесвітня зійшла!*» [3, с. 496]. Лексема *правда* у поєднанні з епітетом *святая*, окрім християнських алюзій, актуалізує особливу цінність цієї категорії, силу людської віри та любові, стійкість у боротьбі за власні ідеали. До цього образу автор апелює в різних частинах поеми: «*Пошли мені святеє слово, / Святої правди голос новий!*» [3, с. 495].

Одним із лексико-семантичних смислів концепту «правда» є його синонім «істина»: «*І на Україні понеслось / І на Україні святилось / Те слово, Божєє кадило, / Кадило істини. Амінь*» [3, с. 495]. У контексті цієї цитати істиною постає слово Боже.

Концепт «правда» репрезентований також вербалізаторами *нелукавий, чесний*: «*Псалом новий Господеві / І новую славу / Воспоєм честним собором, /*

*Серцем нелукавим»* [3, с. 501]. Святою праведною матір'ю автор називає в поемі Діву Марію.

Виокремлюємо антитези в яких протиставляється правда і брехня, праві і неправі: *«Яко Бог кара неправих, / Правим помагає»* або *«І осудять неправедних / Судом твоїм правим»* [3, с. 501].

Використовуючи заперечне порівняння, Т. Шевченко пророкує тиранам ганебну кончину, підкреслюючи, що деспоти не заслуговують на праведну смерть: *«Не громом праведним святим / Тебе уб'ють. Ножем тупим / Тебе заріжуть, мов собаку, / Уб'ють обухом»* [3, с. 503].

Попри це, Т. Шевченко не проводить паралель між правдою і помстою, яку відкидає християнське вчення. Послідовники неофітів не стануть на шлях кровопролиття: *«Уже внучата зачались, / І виростуть вони колись, / Не месники внучата тії, / Христові воїни святіє! / І без огня, і без ножа / Стратеги Божії воспрянуть»* [3, с. 502]. Таким Христовим воїном стає і багатостраждальна мати Алкіда: *«І на торжища, і в чертоги / Живого істинного Бога / Ти слово правди понесла»* [3, с. 505].

Таким чином, лексико-семантичні смисли концепту «правда» в поемі Т. Шевченка «Неофіти» лежать переважно у релігійно-філософській площині (істина, чесність, святість, праведність, віра, Бог, апостол, християнство). Вони репрезентовані низкою вербалізаторів (окремими лексемами і словосполученнями), як-от: святий, чесний, благословенний, праведний, правий, преподобний, святе слово, свята правда, кадило істини, слово правди, нелукаве серце, праведний син, святі апостоли, апостоли Христового слова, святі Христові воїни, Божі стратеги, святий праведний грім тощо.

## ЛІТЕРАТУРА

1. Єщенко Н. Концепт *правда* у поетичних творах Тараса Шевченка. *Шевченкознавчі студії*. 2013. Вип. 16. С. 225–233.
2. Маленко О. Тарас Шевченко: пророк у пошуках правди (концепт *правда*). *Культура слова*. 2014. Вип. 80. С. 158-166.
3. Шевченко Т. Кобзар. Київ: видавництво художньої літератури «Дніпро», 1985. С. 494–505.